

Onderzoek jagtpalen 't Bildt

Ferzy 25-10-2022

Mooie palen beschermen het Bildt

Ouwe-Syl

Besluit gemeenteraad het Bildt

De aanleiding is de fusie van 't Bildt met Menameradiel en Franekeradeel per 1 januari 2018 tot de gemeente Waadhoeke

Bildt-historicus Aldert Cuperus had al eerder het idee geopperd, de grens van 't Bildt te markeren en hiervoor gebruik te maken van grenspalen, die ooit werden gebruikt voor de begrenzing van het jachtgebied. In de laatste reguliere raadsvergadering van gemeente 't Bildt, op 7 december 2017 was dit het laatste besluit van de gemeenteraad. "Om 'het Bildt' voor vergetelheid te behoeden, wordt voorgesteld om het grondgebied van de gemeente het Bildt van voor de herindeling (het gebied dat voor 1984 het Bildt heette) te benoemen als 'het Bildt', zo schrijft het college in haar voorstel. Het Bildt blijft dan in naam bestaan als streeknaam. "Het Bildt wordt in Nederland al lang gezien als 'historisch-geografisch landschap'. Met het vastleggen van de naam komt het Bildt officieel in het rijtje met o.a. Biesbosch, Betuwe, Twente en de Hoeksche Waard." Met een amendement van Frije Bilkerts werd de gebiedsnaam Het Bildt raadsbreed officieel vastgesteld als 't Bildt.

Korte geschiedenis mooie palen

Op een plakkaat van 9 november 1546 werd al verkondigd: Jagen op het Bildt was aan iedereen verboden: Dat was een vorstelijk recht, gereserveerd voor den Keizer of zijn vertegenwoordiger, den Stadhouder. Jaren later in 1579 kwam het Bildt onder het gezag van de provincie Fryslân en kwam ook het jachtrecht naar de Staten. Toen werd er ook al gestroopt en moest een ordonnantie op de Jagt (16 mei 1591) dit voorkomen. Stadhouder Graaf Willem Lodewijk (Us Heit) en "zij die verlof kregen" mochten alleen op wild jagen. Op 15 maart 1650 werd ook besloten, dat op de grenzen van het Bildt 9 palen zouden worden geplaatst, "die alzoo de grenzen van Stadhouderlijk jachtterrein zouden aangeven. Deze "limijtpalen" stonden op die plaatsen waar toen "een weg uit het Bildt de omliggende Groene – en Hoogedijk bereikte" (zie gele ballonnetjes in de afbeelding hierboven) Het waren „Mooie palen", n.l. keurig geveerd en met het wapen van, Nassau voorzien, met het opschrift: „Stadhouders Vrije Jagt". De 18e Jan. 1651 werd ordonnantie geslagen op Pieter Michels, mr. schilder binnen Leeuwarden "wegens het schilderen van 9 Limijtpalen van Sijn Excellentie Jacht opter Bildt, en goudt daertoe gebruyckt". Op de kaart van D. Bern/Schotanus a Steringa van 1718 zijn er 11 palen afgebeeld (rode ballonnetjes) en aangegeven met de tekst: "Erf-Stadhouders Vrije Jagt Paal."

Uit de annalen is bekend, dat de palen regelmatig werden onderhouden tussen 1651 – 1793. Maar in 1795 werden ze in één keer verwijderd tijdens de Franse revolutie (zonder gele hesjes) samen met andere tekenen van uiterlijk vertoon van de heersende macht, zoals wapens en titels onder het credo Gelijkheid, Vrijheid en Broederschap. De palen werden ook gezien als „teekenen van eene verfoeyelijke dwingelandij". Inmiddels was er ook een jachthuis gebouwd, waarin de jachtopzieners woonden (1711-1801) De overgebleven ingebouwde meijerswoning daar is in 1801 tot boerderij verbouwd. Deze is inmiddels ook alweer verdwenen, alleen de overgebleven bomen, die eromheen stonden aan het laantje in 't Bos geven met de nieuwe straatnaam "Stadhoudersweg" nog een herinnering aan de jacht op het Bildt. De gemeenteraad van het Bildt besloot op die 7e december, dat er 10 extra mooie palen op door hen aangewezen plaatsen moesten worden geslagen voor het beschermen van 't Bildt. (op Mooie paal stond er al eentje, dus totaal 11) zie hiervoor de blauwe ballonnetjes hierboven. U kunt zelf de verschillen zoeken en vinden.

*In 2018 11 palen delset., Mooie paal ston 'r al. Sitewasy krúspunten ferandert, Bij Beetgummoln gyn útgaande dyk, Luinsterdyk wel, bij Minnertska niet wel bij Nije-Syl,...
Gyn paal achter Minnertska, út respekt, dat Minnertska fan 1984-2018 bij 't Bildt hoorde.*

Kiky-paal: niet met wapen Nassau's maar 't Bildt

Ferzy 15-04-2019

Wapens Graaf Willem Frederik van Nassau

Ferzy: 09-01-2018

Sannes I ,bls. 281:

1579 ,t Bildt Statendomein / Jachtrecht (1572 ?)

Sannes I, Bls. 281/282:

1650 9 limytpalen:

1650-1795 Jachtpalen op 't Bildt

1795: Franse revolusy palen ok ôfskaft tungelyk met wapens en titels ifm Gelijkheid, Vrijheid broederschap Sannes 3A bls. 20/21

Ja dus:

Bron:

Het Bosch" bij St. Anna Parochie onder verkoop; van ouds Stadhouders Jachthuis

AantekeningUit: Leeuwarder Nieuwsblad, 26 Jan., 7, 8, 10 Febr. 1940, Sannes.

1650

“...Reeds aanstonds nadat de resolutie van 15 Maart 1650 genomen was, werd ook besloten, dat op de grenzen van Het Bildt 9 palen zouden worden geplaatst, die alzoo de grenzen van het Stadhoudelijk jachtterrein zouden aangeven. **Deze „limijtpalen" stonden op die plaatsen waar een weg uit het Bildt de omliggende Groene- en Hoogedijk bereikte, dus op 't eind van: le de Zuiderweg van St. Jacobipar. (Deze plek heet daarnaar nog heden ten dage de „Mooie Paal"; 2e de Koudeweg; 3e de Zuiderweg van St Annapar.; 4e de Langhuisterweg; 5e de Langstraat bij Beetgumermolen; 6e de Langstraat bij Stiens; 7e bij Vrouwbuurtstermolen; 8e bij Oude Bildtzijl en 9e bij Nieuwe Bildtzijl. Het waren „Mooie Pa 1e n", n.l. keurig geverfd en met het wapen vat, Nassau voorzien, met het opschrift: „Stadhouders Vrije Jagt". De 18e Jan. 1651 werd ordonnantie geslagen op Pivter Michels, mr. schilder binnen Leeuwarden „wegens het schilderen van 9 Limijtpalen van Sijn Excell.tie Jacht opter Bildt, en goudt daertoe gebruyekt"6). En n Febr. 1684 werd aan Willem van Haren, Grietman van Het Bildt, 229 gl. 6 st, uitbetaald „ter saecke het doen maecken, oprichten en vernieuwen dervervallenelimijtpalen omtrent de Grietenij vander Bildt"0!. Hij was n.l. bij Resolutie van Ged. Staten d.d. 4 April 1683 geauthoriseerd de vervallen palen op de limieten van Het Bildt te doen herstellen.7). In Febr. 1743 ontving 's Lands Bouwmeester Pierson wederom 229 gl. „wegens kosten geval'en over 't bepaelen van 't Jagtveld op 't Bildt"; Dec. 1770 Jan Noteboom te Leeuwarden wegeis 't maken en leveren van de nieuwe Jagtpalen op 't Bildt" 85 gld. In Febr. 1789. Cornelis Anes mr. timmerman eveneens wegens hout en arbeidsloon tot de Jagtpalen op het Bildt 68 gl. 1 st. en Oepke mr. smid wegens ijzerwerk daaraan 14 gl 2 st.; Obbe Daams wegens rijdloon en haaien en brengen derzelve 16 gl 16 st.; Dirk Keth mr. schilder, wegens verven en schi'deren 85 gl. 5 st. en C. Lochnaar wegens opzicht en verscot 24 gl. 16 st. 't Vernieuwenderpalen istoen doorBildtkersgeschied en kostte totaal 209 gl. Ook in 1793 zijn nog herstellingen aan de limietp.ilen verricht8) na de omwenteling in 1795 zijn zenatuurlijk als „teekenen van eene verfoeyelijke dwingelandij" verwijderd, misschien wel verbrand. Niet slechts voor het houden van toezicht, maar vooral ook \oor wat men noemde „het conserveeren van 's Prinsen Jachtgebied", achtten de Stadhouders een vaste beambte, een Jagermeester, op 't Bildt wel gewenscht. Wanneer precies tot de aanstelling van 'n dergelijken beambte werd overgegaan, is mij uit de thans te bereiken bronnen0) niet gebieken. Maar in Jan 16*8 komt Thomas Tijssen, de Jager opter Bildt. voor als schuldenaar ter zake koop van een Legerhond. In Mei 1659, Dec. 1690 en M-i 1691 vinden we zijn naam opnieuw in 't Recesboek 10).**

Tekst komt ok fan de **Bron:**

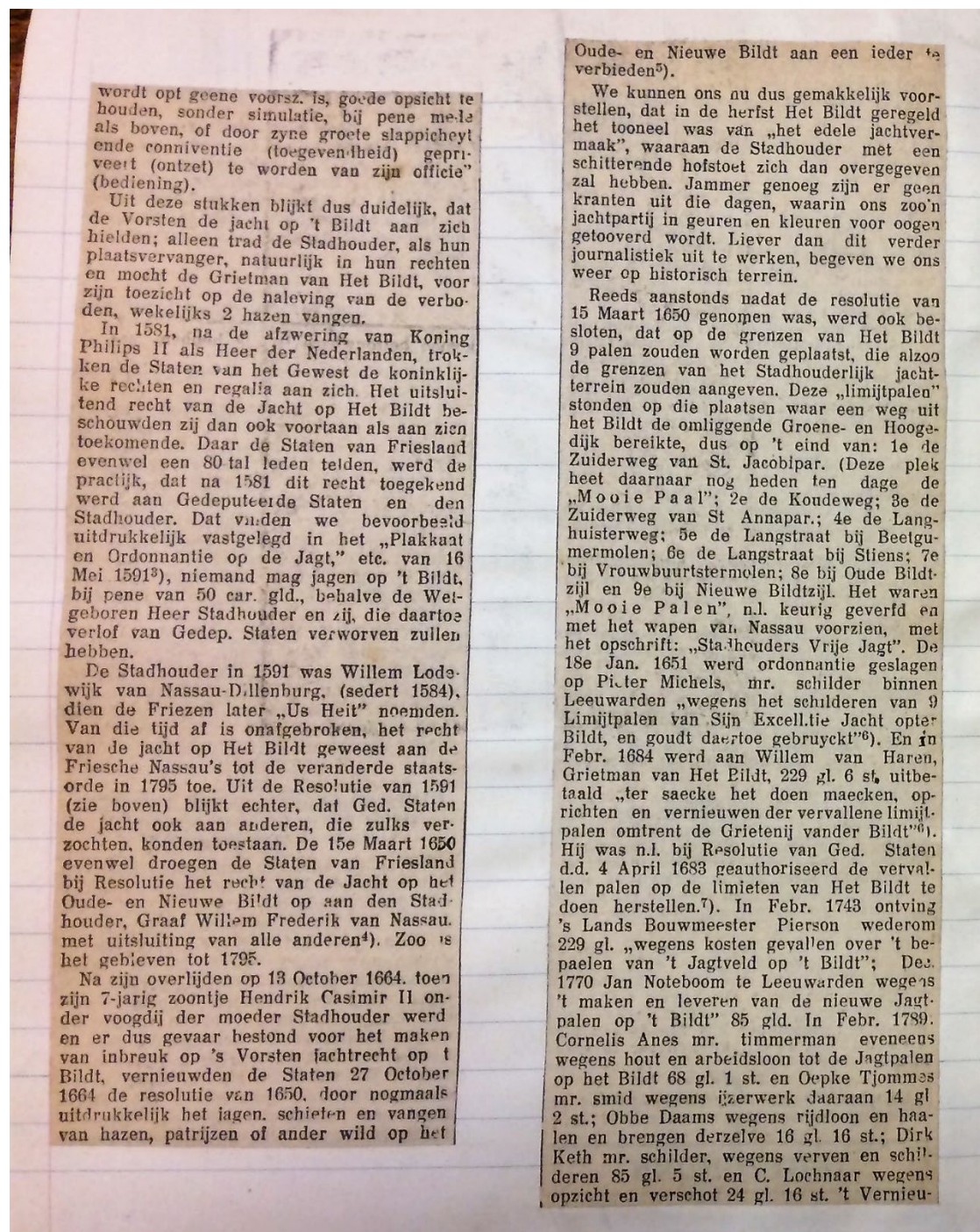
VII - 8

„Het Bosch“ bij St. Anna Parochie

Van ouds „Stadhouders
Jachthuis“.

B/90

W. Sannes
Jan. 1940.

Let op: Deze limytpalen stonden op die plaatsen waar een **weg uit het Bildt de omliggende Groene – en Hoogedijk bereikte**

wen der palen is toen door Bildtkers geschied en kostte totaal 209 gl. Ook in 1793 zijn nog herstellingen aan de limietpalen verricht⁸⁾ na de omwenteling in 1795 zijn ze natuurlijk als „teekenen van eene verfoeyelijke dwingelandij” verwijderd, misschien wel verbrand.

I) Niet slechts voor het houden van toezicht, maar vooral ook voor wat men noemde „het conserveeren van 's Prinsen Jachtgebied”, achtten de Stadhouders een vaste beambte, een Jagermeester, op 't Bildt wel gewenscht. Wanneer precies tot de aanstelling van 'n dergelijken beambte werd overgegaan, is mij uit de thans te bereiken bronnen⁹⁾ niet gebieken. Maar in Jan 1688 komt Thomas Tijssen, de Jager op't Bildt, voor als schuldenaar ter zake koop van een Legerhond. In Mei 1689, Dec. 1690 en Mei 1691 vinden we zijn naam opnieuw in 't Recesboek¹⁰⁾.

In laatstgenoemd jaar werd hij vervangen door Roelof Peysel, wiens attestatie van Dwingeloo in Drente, de 25e October 1691 bij de Kerkeraad der Hervormde gemeente van St. Annapar. inkwam. De 22e Maart 1696 trouwde hij na de gewone proclamatiën van de kansel te St. Anna, te Mantgum met Grietie Koëller, dochter van den predikant aldaar. Bij deze gelegenheid heet hij Jagermeester wegens den Prince op 't Bildt. De Peysels hebben jarenlang de functie van 's Prinsen Jager op 't Bildt bekleed: Roelof van 1691—1733; diens zoon Coenraad Peysel van 1733—pl.m. 1771 en diens zoon Hoyte Peysel van 1771—1778. Roelof Peyssel en Grietje woonden aanvankelijk op het Oosteind, breede zijde. Hier werd in 1702 hun zoon Coenraad geboren, (de latere Jager) en in April 1708 Cornelis, die later executeur van Barradeel werd (zooveel als chef-veldwachter.)

(Wordt vervolgd.)

1) Charterboek III blz. 112.

2) Charterboek IV blz. 62.

3) Charterboek IV blz. 769.

4) Charterboek V blz. 521.

5) Charterboek V blz. 736.

6) Ordonn. boek van Ged. St. G.f. 51¹; R. A. Leeuwarden.

7) Resol. boek van Ged. Staten.

8) Dit alles uit G. f. 51 — 1—15.

9) Mogelijk had het Rijksarchief in Den Haag of het Kon. Huisarchief de vraag kunnen oplossen. Maar aangezien daar thans, evenals te Leeuwarden, ladingen stukken in kelders zijn ondergebracht, en Den Haag thans niet uitleent, zijn deze bronnen momenteel onbereikbaar.

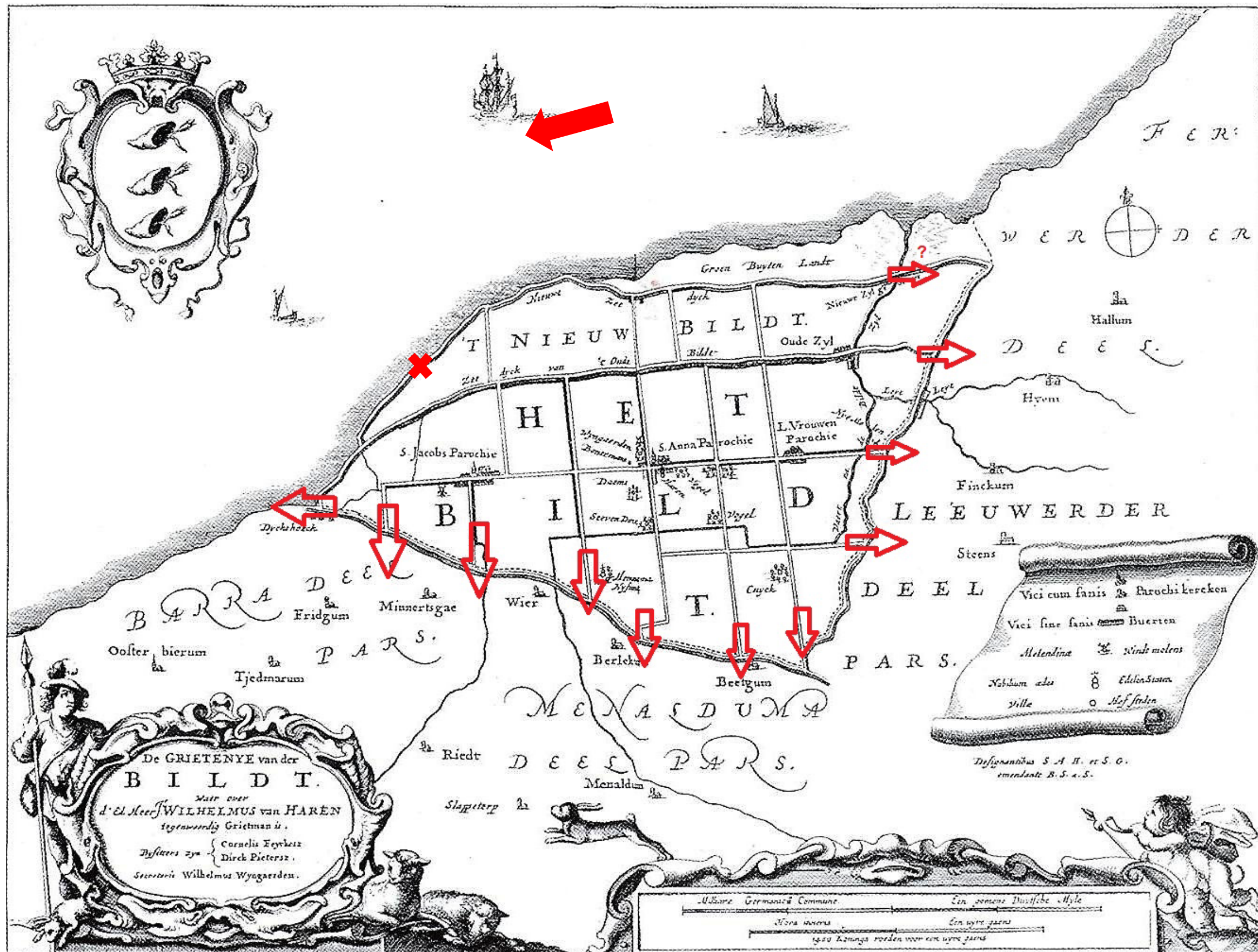
10) Recesboek Bildt A 11 en 12.

1) Reeds in Juni 1674 komt voor (Recesboek Jan. 1669 reeds; Claes Keympes, de Jager, wiens herbergier 20 Dec. 1695 Claas Keympes d Jager, herbergier aan St. Anna. Gebuurte; Nov. 1670 nog; Maart 1682 nog; in 't zelfde jaar (1682) is Antie Wijgers zijn weduwe.

Nov. 1686 kwam in Thomas Tijssen de Jager, met att. van Dronrijp; met Janke Keyns, zijn huisvrouw, die na zijn dood ± 1691 weer n. Dronrijp vertrok.

Dat deze Claes Keympes inderdaad s Prinsen Jagermeester op 't Bildt was, blijkt duidlijk uit een Inventarisatie op 23 Oct. 1672 (Weesth. H. O) ten zijnen huise bij 't overlijden van zijn vrouw Trietie Pers; onder de vorderingen komt dan voor: Haer Hoogheit is te rest van de Jacht, op Bartholomeus versch., met het costjele van de honden 300 c.g. waarvan de helft is veroschen.

(Zie mijn aant. uit de Weesth. bl. 133.)

1664 Schotanus : “waar een weg uit het Bildt de omliggende Groene – en Hoogedijk bereikte” (hier op 11 plakken, inklusyf bij Nije-Syl ondanks twifel ifm grîns in ferlingde Fijfhuusterdyk en ekskl. Krússing - It Bosk/Langstraat)

The map is a historical document titled "HET NIEUW-BILD" (The New Map) and "DE NAGADE VAN LANTER GRIETENHEIT" (The Survey of the Land of the Lord of the Manor). It depicts the Duchy of Nassau, showing its boundaries, major roads, and various parishes. The map is decorated with allegorical figures and a coat of arms in the top left corner. A red arrow points to the top right corner, and several red circles highlight specific locations on the map.

Metnander 11 Vrije Jagtpalen op 'e kaart bij útfâlswegen't Bildt

(meskien gyn rúmte foor de lange tekst ?/soas bij andere tekst op 'e kaart ?)

Detai-kaarten Schotanus 1718 kleurd :

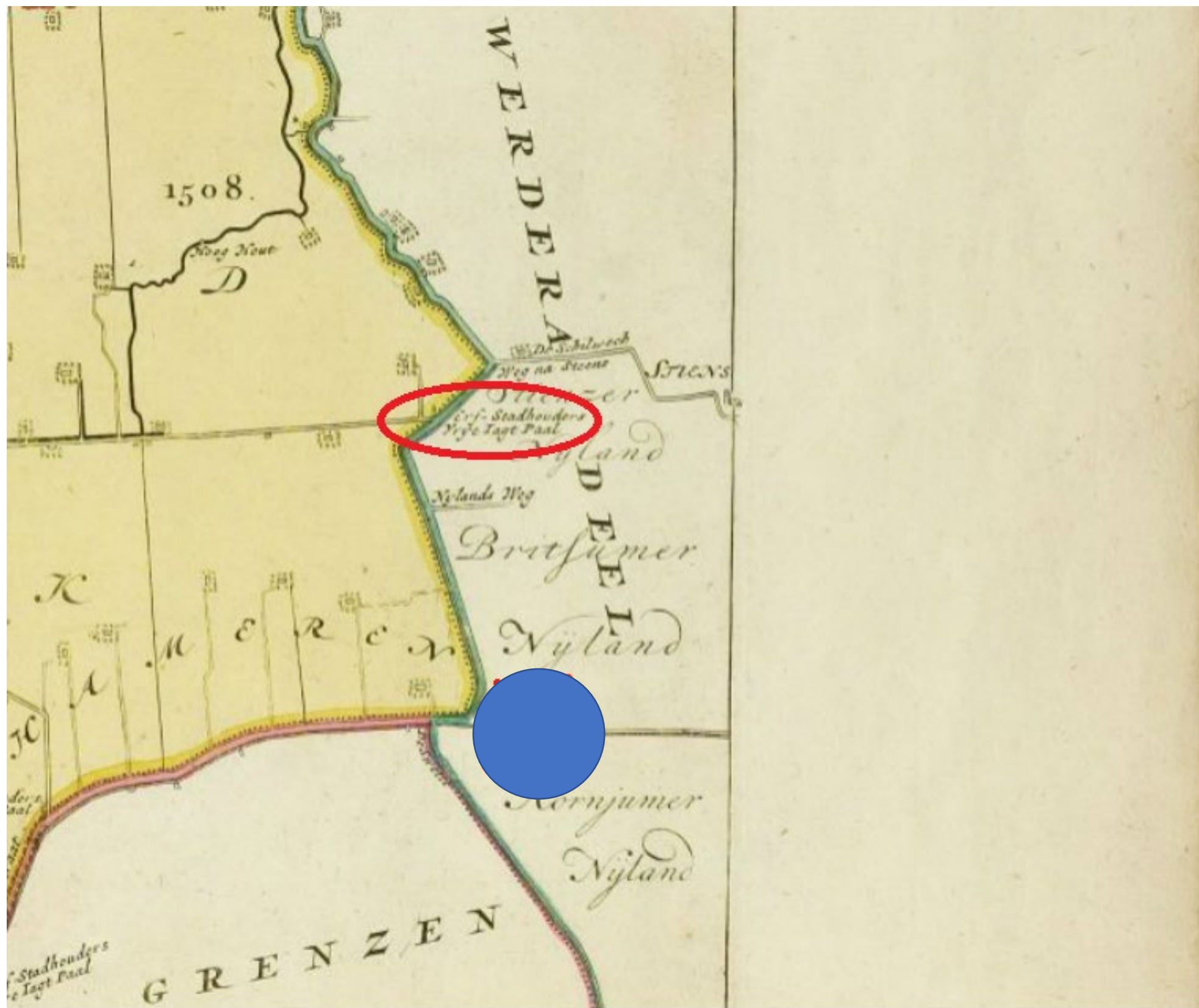
Súdwest 3 Vrije Jagtpalen

1. Dykshoek: Seedyk/Armendyk
2. Lange Dyk/Groene Dyk
3. Súdderdyk / Mooie paal.

Súd-Midden 5 Vrije Jagtpalen

4. Kouwe weg /Wiersterdyk
5. Bildtdyk/Bitgumerdyk
6. Lange weg/Berlstumerdyk
7. Langstraat/it Bosk (IS DISKUTABEL je binne der niet op 't Bildt Weest,dus kom je d'r ok niet út der.
8. Langstraat/Hamerenweg

Súd – Oast 1 Vrije Jagtpaal

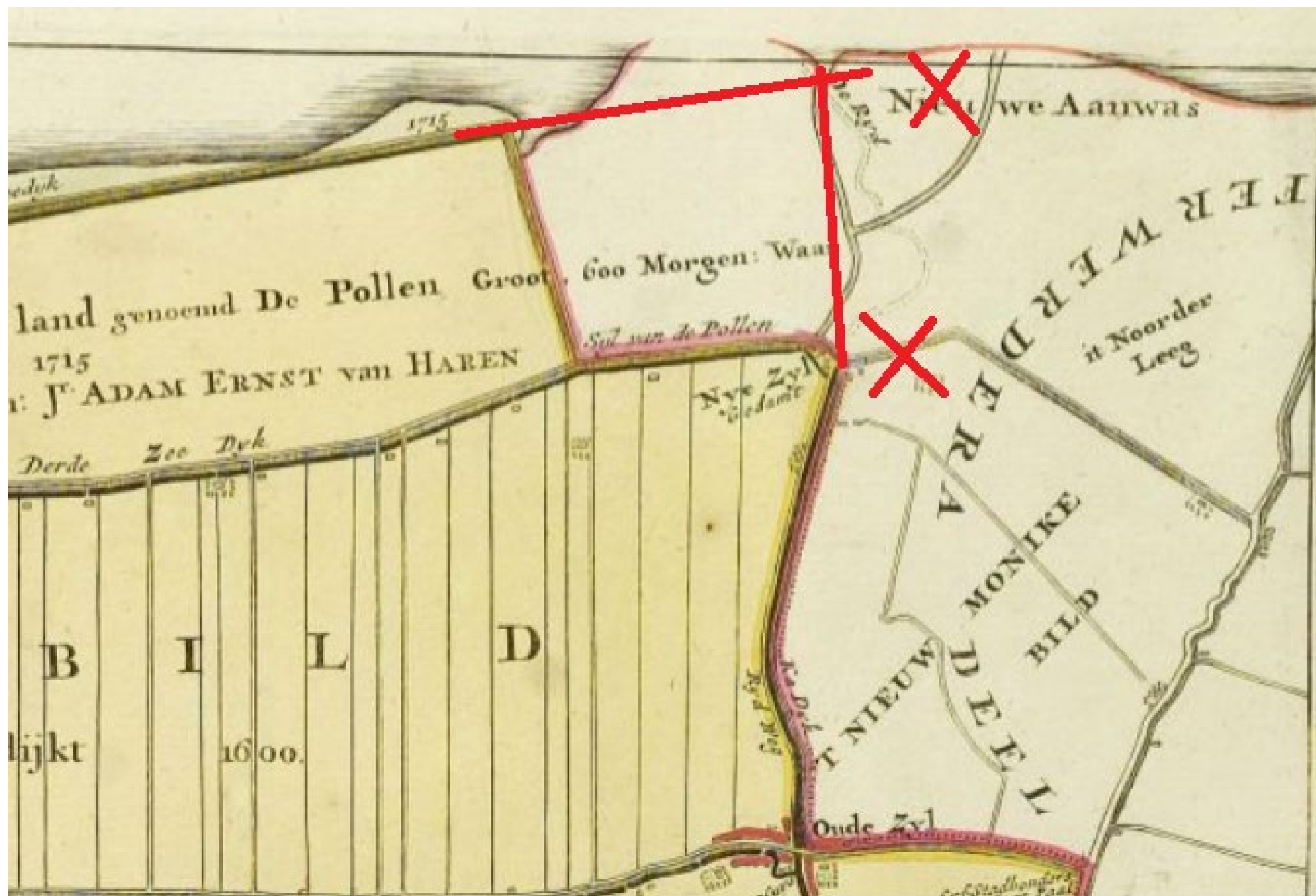
Stienzer Hegedyk/Dievedyk en 1 opsy foor ekstra paal : Skré- Dyk/Stienzer Hegedyk, je komme hier fan 't Bildt.

Niet bij 't rondsje je gaan hier niet 't Bildt út.

Oast 2 Vrije Jagtpalen

- 9. Stienzer Hoge-dyk/froeger Mittelweg
- 10. Fijfhústerdyk/Monnikbildtdyk

Oasterse Bildtpôlen feerder inpolderd in 1754 niet binnen grîns.

Noard-Oast : Anno 2017 Opsy foor 2 ekstra palen:

Koedyk/Búttendykswechy bij Nije-Syl en Búttendykswechy/Poldyk

Metnander dus:

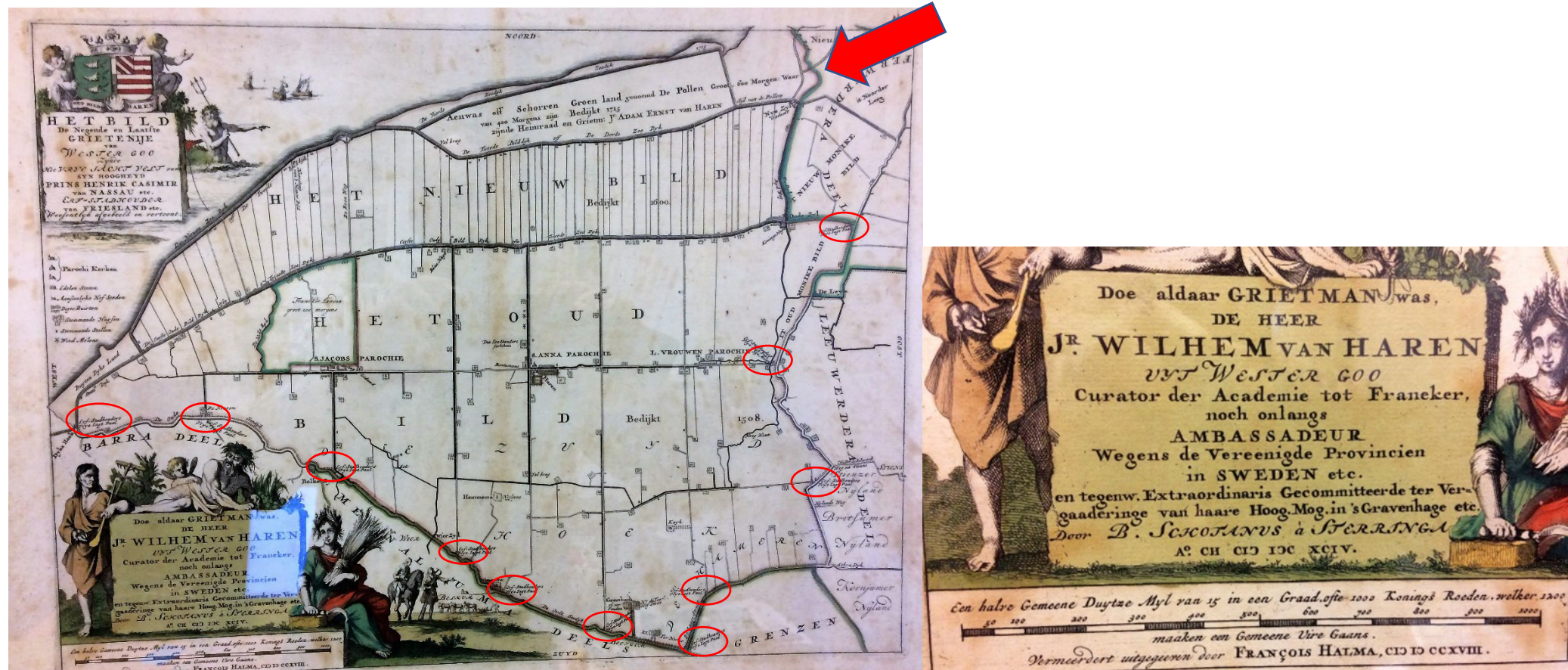
11 Vrije Jagtpalen, en 2 opsys foor ekstra Vrije Jachtpalen anno 2017, maksimaal dus: 13 palen (inkl Nije-Syl/Koedyk)

Kaart útgeven deur Halma = kaart achter burostoel Douwe Zwart

Neffens Sannes I bls. 284/285:

Het Bildt in 1694 en 1718 naar de kaart van B Schotanus

Staan ok 11 grînsपालen op op 't selfde plak as op die fan kaart Schotanus 1718 inkleurd hierboven.

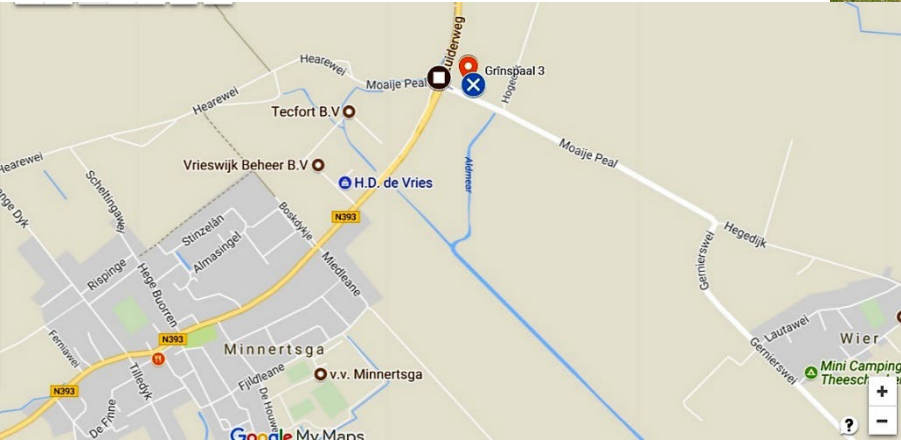

Schotanus /Halma 1694/1718 Grîns Oasterse Bildtpôlen in ferlingde Wechy/van Albadaweg .Palen binne WEL (dúdliker) intekend op deuze kaart. – Oasterse Bildtpôlen feerder inpolderd in 1754 wel binnen grîns.

Grîns beoasten Oastlike Bildtpôlen (rooie pylk) derom bij Nije-Syl/Koedyk ok 'n paal ! metn 12 palen

2005 22 febr. Delsetten Mooie Paal (Aldert Cuperus)

Mooie paal bij Mooie paal

De Súdderdyk loopt dêr nou niet meer rechtdeur.
Links de grînspaal 2005.

BILDTGIS SK Oversight grînsपालen bij mooie paal

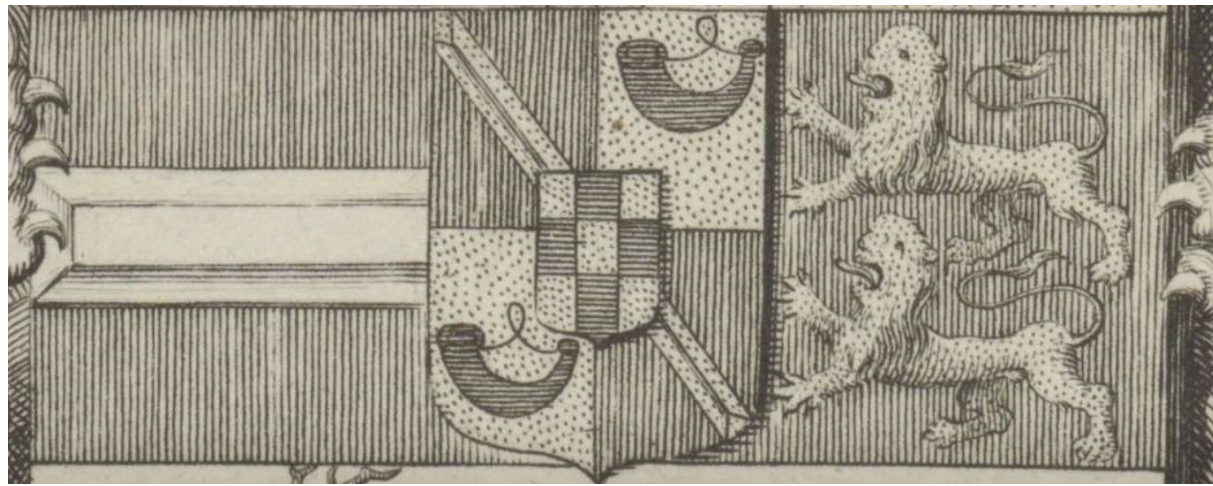
Bij de bedikingsovereenkomst, die't op 22 febrewary 1505 sloaten worde, hadden de besitters fan 't Bildt 't jachtrecht op 't Bildt an hurself toeskikt.
Na 1572 waren de Staten fan Fryslând aigners fan 't Bildt.
Op 15 maart 1650 ferlienden de Staten an stadhouwer Graaf Willem Frederik van Nassau 't alleenrecht om op 't Bildt te jagen. Om dat an te geven binne d'r datselde jaar bij alle infalspâden die't fanôf de ouwe Middelseediken 't Bildt ingongen, grinspalen delset.
Hoe't die limytpalen d'r út sâgen, is niet bekind. 't Waren 'mooie palen' die't 't wapen fan de prevînsy Fryslând droegen en de tekst: 'Des Erfstadhouders vrije jacht'. Die mooie palen hewwe tot 1795 't jachtrecht fan de Frise erfstadhouders op 't Bildt angeven.
Dut krúspunt Mooie Paal bij Minnertska, op de grins fan 't Bildt en de foormalige gemeente Barradeel, het de naam kregen fan die mooie paal die't hier 145 jaar staan het.
In 2005 fierde 't Bildt syn 500-jarig bestaan.

Deuze mooie paal is hier op 22 febrewary 2005 delset.

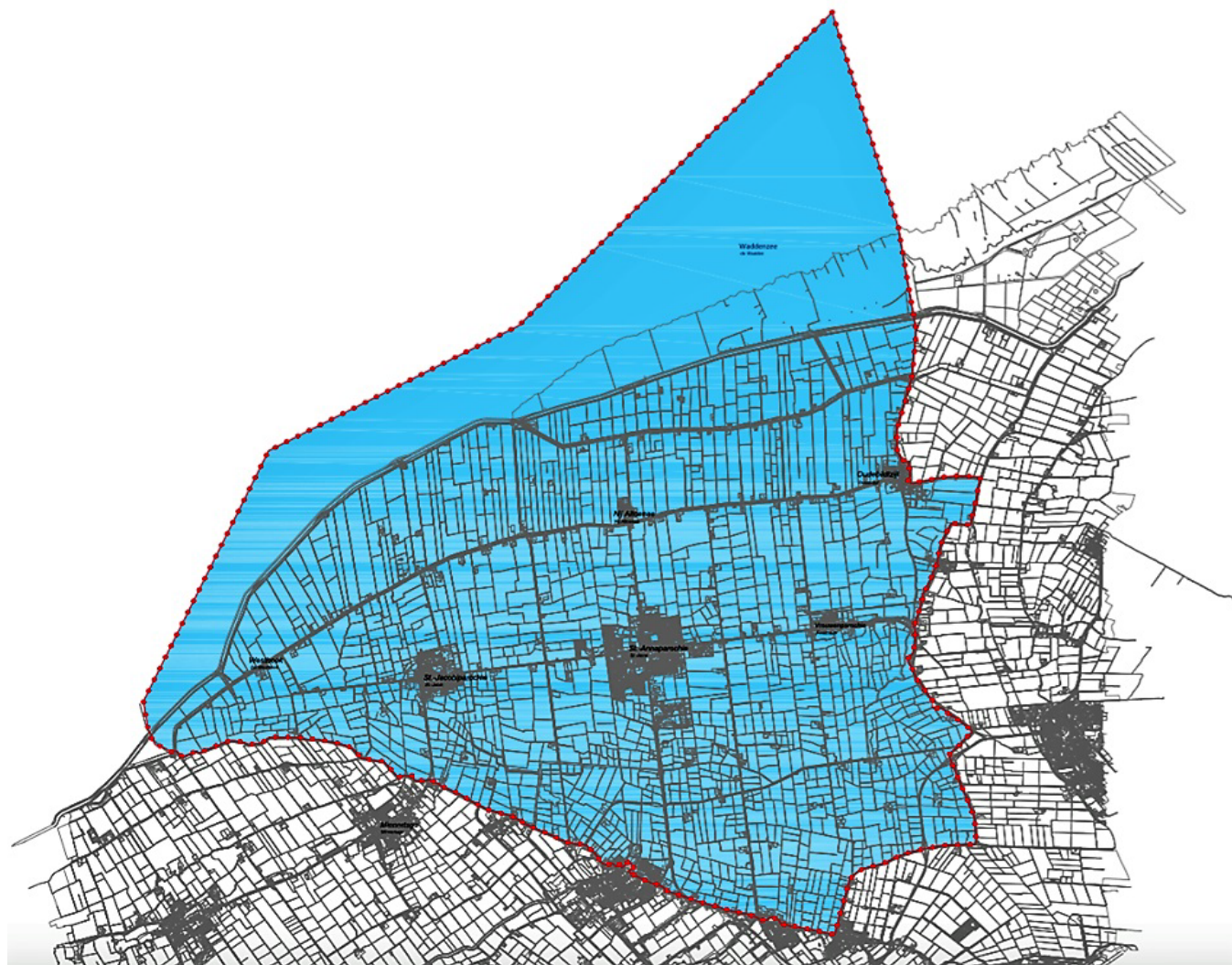
Hier staat infâlspaden ipf útfâlswegen.

D'r is nou meer bekind, hoe't palen d'r útsâgen dus.

(oa. “goudforf , wapen Nassau en tekst “Stadhouders Vrije Jagt”)

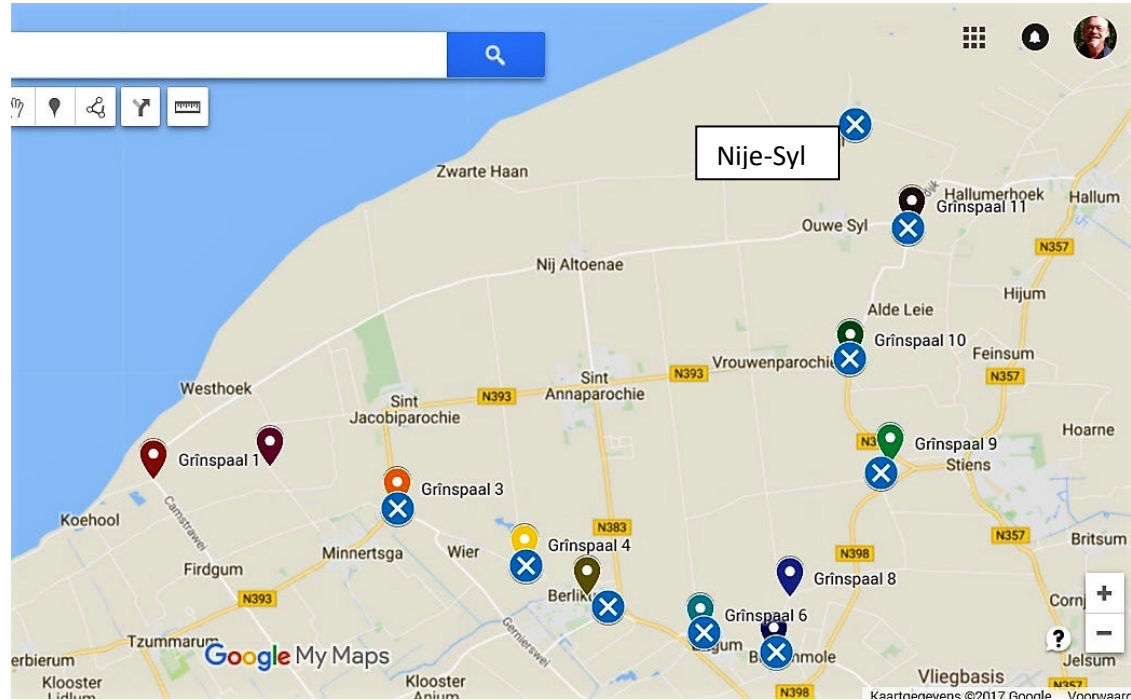

Nag útsoeke welke fan de 2 't wapen is fan Graaf Willem Frederik van Nassau.

Streek 't Bildt 2017 (Douwe Zwart) grnzen fan 1984 foor de herindeling.

Oversicht grûnspalen 't Bildt - BILDTGIS

Ballonnetsys: 11 palen neffens kaarten Schotanus 1718 -

inkleurd en Schotanus 1694 en 1718 (utg. Halma)

**Krússys: 9 palen neffens útfoering 1650 “- bron Sannes
1940/1941 “Deze limytpalen stonden op die plaatsen
waar een weg uit het Bildt de omliggende Groene –
en Hoogedijk bereikte (met “bij Ouwe-Syl, hoek
Oasterdyk)**

Konklúzzys /opsys binne:

Minimaal 9 palen alleen neffens útfoering 1650

11 palen neffens de 2 kaarten Schotanus 1694/1718

12 idem maar dan inkl. bij Nije-Syl

**13 palen inkl de útfâlsweg Búttendykswechy/Pôldyk
anno 2017)**

De fraag is dus: foor 't fastlêgen fan de streek 't Bildt fasthouwe an

**alleen de tekst foor de útfoering fan 't delsetten fan de palen anno 1650 of reken houwe met de kaarten fan Schotanus inkl of ekskl. de nije útfâlswegen nou en/of in de toekomst ? De streek is in
beweging, d'r kinne nije útfâlswegen komme bf.**

**Feerder is 't ok nag de fraag wer't de palen komme te staan,want
op bra feul krúspunten is de sitewasy ferânderd.**

Eandsy beslút mot je ok nadinke hoe't de palen d'r útsien sille

Soart palen /kleur/forf bf. Seker nou't wy wete hoe dut in 1651

gebeure most. (oa. goudforf , wapen Nassau en tekst ok bekind: “Stadhouders Vrije Jagt”)

Neffens raadsbeslút 7 des. 1 swarte paal = bestaande bij Mooie paal en 10 rooie

Sytse Keizer, Ouwe-Syl, 19-02-2018

Ontbloating Mooie paal, begin Oasterdyk, links initsjatyfnimmer Aldert Cuperus, rechts wethouwer Jan Dijkstra